

Людмила Дика, Національний університет „Києво–Могилянська Академія”

ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Польська мова — одна з сусідніх слов'янських мов, яка чи не найпотужніше впливала на українську мову. Саме завдяки польській мові, на думку О. Б. Ткаченка, українська літературна мова віддалилася від решти східнослов'янських [Ткаченко: 683]. Однак проблему українсько–польської мовної взаємодії (на рівні як літературних мов, так і діалектів) досі глибоко не досліджено¹. Серед мовознавців немає однастайності у поясненні багатьох явищ української діалектної мови та ролі польської мови у їх постанні. Зокрема дискусійними лишаються питання парокситонези в українських говірках, переходу 'а в е після шиплячих, ствердіння *p* у кінці слова і складу, поширення закінчень *-ovi*, *-evi*, суфікса *-исько*, фонемі [ф] тощо. Часто головним аргументом на користь тієї чи іншої думки служить територія поширення полонізмів різного походження в українських говірках. Наприклад, дискутуючи про походження суфікса *-исько* (вважати його словотвірним полонізмом чи йдеться про спільний західно– і частково східнослов'янський ареал), Я. В. Закревська підкреслювала, що „територія поширення утворень із суфіксом *-исько* значно ширша від ареалів відомих полонізмів в українській мові, а тому не може бути пояснена історичними умовами, що склалися на західноукраїнських землях” [Закревська: 41]. З іншого боку, в характерному для української літературної мови ствердінні *p* у кінці слова і поширенні твердості *p* у південно–західних та поліських діалектах О. Б. Ткаченко вбачає вплив польського консонантизму.

¹ Про українсько–польську мовну взаємодію див.: *Зилинський І.*, Взаємовідносини між українською та польською мовою // Записки НТШ. Праці філол. секції. — Львів, 1937. — С. 203–215; *Dejna K.*, Elementy polskie w gwarach zachodnioukraińskich // *Język polski*, t. 28, s. 72–79, Kraków, 1948; *Horbatsch O.*, Polnische Lehnwörter in den ukrainischen Mundarten // *Slawistische Studien zum VI. Internationalen Slawistenkongreß in Prag 1968.* — München, 1968. — S. 3–34; *Онышкевич М. О.*, Польские элементы в диалекте бойков // *Исследования по польскому языку.* — М., 1969; *Закревська Я. В.*, Українсько–польські мовні контакти у світлі даних II т. Атласу української мови // *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko–wschodniosłowiańskim.* — Białystok, 1995. — С. 53–58; *Аркушин Г. Л.*, Полонізми в західнополіських говірках // *Studia nad polszczyzną kresową.* — Т. IX. — Warszawa, 1999. — С. 257–303. Про стан польських говірок в Україні у XX сторіччі та про їх дослідження див.: *Rieger J., Cechosz–Felczyk I., Dzięgiel E.* *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku.* Cz. 1. — Warszawa, 2002; *Dzięgiel E.*, *Polszczyzna na Ukrainie.* — Warszawa, 2003.

На думку дослідника, можливо, саме завдяки підтримці польського впливу в українській літературній мові і південно–західних та південно–східних діалектах набуло поширення закінчення *-ові*, *-еві*: *чоловікові*, *коневі* [Ткаченко: 683–684].

Очевидно, такі різні оцінки впливу польської мови на українські говірки зумовлені відсутністю чітких даних про кількість та географію розселення поляків в Україні в різні періоди її історії, а також браком досліджень, які показували б, наскільки глибоко польська мова, її лексичні елементи проникали в Україну територіально. Важливим джерелом такої інформації є *Атлас української мови* [1]. Однак зважаючи на те, що завданням *Атласу* було виявлення насамперед давньої питомої української лексики, а також те, що не всі карти різних томів *Атласу* є зіставними, інформація про польські запозичення та їхні ареали в АУМ здебільшого фрагментарна. Цінними з цього погляду є дані, зафіксовані в регіональних атласах і словниках, які засвідчують, що польські мовні впливи простягаються значно ширше, ніж це відбито в *Атласі української мови*.

Аналіз лексичних карт АУМ дає змогу виявити кілька конфігурацій ареалів полонізмів, виникнення яких, очевидно, пов'язане з різночасовими міграційними процесами. Менший за територією охоплення ареал утворюють лексеми, які на сході сягають лінії Збруча, на півдні поширені в межах Івано–Франківської та Чернівецької областей: *'лишка* 'ложка' (т. II, к. 65), пол. *łyżka*; *з'лото* 'золото' (т. II, к. 73), пол. *złoto*; *р'іж'ниця* 'а', *р'іжний* 'різниця', 'різний' (т. II, к. 93), пол. *różnica*, *różny*; *девіде'с'ет*, *девіде'с'ет* 'дев'яносто' (т. II, к. 230), пол. *dziewięćdziesiąt*; *стрих* 'горище' (т. II, к. 279), пол. *strych*; *та'чалка* 'качалка' (т. II, к. 289), пор. пол. *taczać*; *магіл'ниця* 'а' 'рубель' (т. II, к. 289), пор. пол. *maglownica*; *ка'валок* 'кусок' (т. II, к. 322), пол. *kawałek*; *т'румна*, *т'рун'ва* 'труна' (т. II, к. 369), пол. *trumna*; *фаїнії* 'гарний' (т. II, к. 373), пол. *fajny*, *пил'нувати* 'берегти' (т. II, к. 381), пол. *pilnować*. У межах цього ареалу спорадично трапляється лексема *'тенча* 'веселка' (т. II, к. 355), пол. *tęcza*.

Вужчу територію у вигляді своєрідного мовного коридору займає ареал, південною межею якого є лінія Дністра, північною — лінія Червоноград — Кременець — Старокостянтинів — Хмільник. Подекуди північна межа сягає лінії Володимир–Волинський — Дубно — Шепетівка. На сході ця межа доходить до лінії Хмельницький — Кам'янець–Подільський, поширення окремих лексем сягає Вінницької області: *д'урка* (т. I, к. 4; т. II, к. 4), пол. *dziurka*; *пйец* 'піч' (т. II, к. 29; т. I, к. 38), пол. *piec*; *'япко* 'яблуко' (т. II, к. 67), пол. *jabłko*; *комн'ір* 'комір' (т. II, к. 79), пол. *kołnierz*; *ту'тейший* 'тутешній' (т. II, к. 108), пол. *tutejszy*; *'у'отка* 'тітка' (т. II, к. 157), пол. *ciotka*; *с'в'ідерок* 'свердел' (т. II, к. 159), пол. *świder*; *'нец'ки* 'ночви' (т. I, к. 293; т. II, к. 285), пол. *pieśka*; *за'л'ім* 'огріх в оранці' (т. II, к. 315), пор. пол. *załom*; *'лапати*, *ла'пати* 'ловити' (т. II, к. 382), пол. *łapać*. За лінію Дністра виходять ареали лексем *а–куш* 'вигук, яким відганяють коней' (т. I, к. 333; т. II, к. 346), пол. *a*

kysz!, 'зимно, 'зимний ден' 'холодний день' (т. II, к. 357), пол. zimno; об'рус, об'русок 'скатерть' (т. I, к. 294; т. II, к. 290), пол. obrus.

Окремі польські запозичення охоплюють ширшу територію — говірки Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, частково Чернівецької, Волинської та Рівненської областей: хо'роба, 'хорий 'хвороба', 'хворий' (т. II, к. 85), пол. choroba, choryj; ск'варок, шк'варок 'шкварка' (т. II, к. 107), пол. skwarek; терлиц'а 'терниця' (т. II, к. 118), пол. terlica; o'біст'а 'садиба' (т. II, к. 276; т. I, к. 282), пол. obejście; сто'дола 'клубня' (т. II, к. 281), пол. stodoła; гудз 'вузол' (т. II, к. 296), пол. guz; ц'винтар 'кладовище' (т. I, к. 348; т. II, к. 370), пол. cmentarz; ўстид 'сором' (т. II, к. 371), пол. wstyd; з'дибати 'зустріти' (т. I, к. 345; т. II, к. 379), пол. zdybać; ликати, 'литати 'ковтати' (т. II, к. 383), пол. łykać, йі'ден, йе'ден 'один' (т. II, к. 225), пол. jeden; штири 'чотири' (т. I, к. 249), пол. cztery, ну'л'арес 'гаманець' (т. II, к. 297), пол. pulares; лексеми з невластивою українській мові фонемою [ф]: ф'іра 'хура' (т. II, к. 83); фа'сол'а (т. I, к. 100; т. II, к. 84), фіст, 'форост, фа'лити, фа'тати (т. I, к. 97; т. II, к. 86).

Лексичні ареали збігаються з ареалами інших мовних явищ, зокрема акцентуаційними: 'мого, т'вого (т. I, к. 156), 'того, 'тому (т. II, к. 157), 'ношу, 'нос'у, 'кошу, 'кос'у, п'рошу, п'рос'у (т. I, к. 255), морфологічними: за 'него (т. I, к. 226), л':айу (т. I, к. 256), словотвірними: л'і'вак (т. I, к. 172), би'йак (т. I, к. 167), 'жит'(н)ис'ко, кар'тон'лис'ко, па'со'вис'ко (т. I, к. 310; т. II, к. 175). Питання про те, постали ці форми внаслідок впливу польської мови чи є питомими українськими, ще потребує докладнішого вивчення. Очевидно, завдяки підтримці польської мови південно-західні говірки зберегли давні українські лексеми, втрачені в інших регіонах: вивірка, ві'вірка, ві'йурка 'білка' (т. I, к. 318; т. II, к. 330), пол. wiewiórka; віно 'придане' (т. II, к. 363), пол. wiano; перса, 'перста 'переважно груди коня, рідше інших тварин' (т. II, к. 335), пол. pierś, 'видіти 'бачити' (т. II, к. 378), пол. widzieć. Окремого розгляду вимагають лексеми і граматичні форми, що мають ознаки контамінації українських і польських елементів: мал'кут, л'ів'кут, л'ів'кутник, мал'кутник 'лівша' (т. II, к. 142), пол. mańkut 'лівша'; да'сиш, йі'сиш (т. II, к. 262), пор. укр. даси, їси та пол. dasz, jesz.

Інформацію про кількість і межі полонізмів, поданих в Атласі української мови, розширюють дані регіональних атласів та словників. Для прикладу наведемо лексеми з *Короткого словника говірок Рівненщини*, вміщеного в посібнику О. М. Євтушка [3: 38–138]: желізко 'праска', пол. żelazko; блат 'середня частина коси', пол. blat; близно, бізна 'недолік на полотні у ткацькому верстаті' пор. пол. blizna; бляда, блят 'кришка стола', пол. blat; брама 'ворота у клуні', пол. brama; брамка 'хвіртка', пол. bramka; варга 'зневажлива назва для губи людини', пол. warg; васаг 'кузов, верхня частина воза', пол. wasąg; гемба 'те саме, що варга', пол. gęba; диль 'одна з дощок у хліві', пол. dyl; єдинак 'єдиний син у сім'ї', пол. jedynak; закалец 'глевкий хліб', пол. zakalec; каменяж 'сажотрус', пол. kominiarz; куфер 'скриня', пол.

kufer; *люфт* 'отвір льоху, через який засипають овочі', пор. пол. luft; *магазин* 'комора, окрема будівля для зберігання зерна', пол. magazyn; *магель* 'брус у ткацькому верстаті, через який натягується полотно', пол. magiel; *мендель* 'в'язка 5–10 снопків льону чи конопель', пол. mendel; *назвисько* 'прізвище', пол. nazwisko; *пательня* 'сковорода', пол. patelnia; *поренча* 'поручні на краю сходів, мосту', пол. poręcz; *прентик* 'поперечка, яка сполучає чепіги плуга', пол. pręt; *ровер* 'велосипед', пол. rower; *рондель* 'каструля', пол. rondel; *слоїк* 'скляна банка', пол. słoik; *суфіт, подсофіток* 'дощана стеля в хаті', пол. sufit; *твар* 'обличчя', пол. twarz; *фаєрка* 'конфорка', пол. fajerka; *фасоля* 'квасоля', пол. fasola; *фаціят* 'фронтон', пол. facjata; *філіжанка* 'чашка', пол. filiżanka; *френзлі, прензлі, хрензлі* 'бахрома', пол. frędzel; *фура* 'віз', пол. fura; *фуркало* 'нижній гострий кінець веретена', пор. пол. furkadło; *фус* 'осад олії', пол. fusy; *шибер* 'засувка для перекривання димоходу', пол. szyber.

Сліди глибшого проникнення польської лексики на схід (а саме на правобережну Черкащину) засвідчує лінгвогеографічна праця Г. І. Мартинової: '*бан*'ка 'велика глиняна посудина з вузькою шийкою, в якій тримали воду під час праці на полі' (к. 80), пол. bańka; *ка'рафка, карафи/інка* 'графин' (к. 77), пол. karafka; *'кварта* 'глиняна посуда для пиття води, молока' (к. 55), пол. kwarta; *'корок* 'пробка, якою затикають пляшку' (к. 75), пол. korek; *по/е/рен/л/* 'ча 'верхня поперечна частина ліжка' (к. 12), пол. poręcz; *прасу'вати* (к. 37), пол. prasować; *'ринка* 'макітра, невелика глибока череп'яна посудина напівсферичної форми' (к. 81, к. 92), пол. rynka; *с/ш/к'л'анка* 'стакан' (к. 71) пол. szklanka; *со/і/л'арка* 'солянка' (к. 78). пор. пол. solarnia, solarz; *фі'ранка* 'коротка занавіска на вікні' (к. 26), пол. firanka. Спорадично на території правобережної Черкащини зафіксовано лексеми *капа* (к. 24); *л'устро, л'устерко* 'дзеркало' (к. 17), пол. lustro; *м'ідниц'а* 'мідний таз' (к. 69), пол. miednica; *ман'елірка* 'бляшана посудина для гасу, олії' (к. 11), пор. пол. manierka; *обрус, обрусок* 'скатерт' (к. 24), пол. obrus; *рондел* 'біла череп'яна велика миска (к. 57), пол. rondel.

Польський слід у лексиці українських говірок допоможуть виявити текстові дослідження говірок, які в минулому мали контакт з польською мовою. Однією з ознак такого контакту може бути наявність у говірці певної кількості прізвищ польського походження.

Серед мовознавців усталилася думка, що більшість колишніх польських сіл цілковито асимілювалася: «українці, схрестившись з поляками, асимілювали їх собі, переваживши їх мабуть не тільки числом» [Курило, 103]. Т.В. Назарова, досліджуючи говірки нижньої Прип'яті, відзначала, що в кількох селах правобережжя Прип'яті на території України та Білорусі частина, іноді більшість населення — поляки, що зберегли польську антропонімію, але за мовними ознаками є носіями українських східнополіських говірок [Назарова, 11]. Серед її інформаторів — Марія Станіславівна Смиковська, Броніслав Цалко, Петро Карлович Будковський, Бернард Йосипович Драпей, Карл Іванович Башиський, Олена Миколаївна Зборовська [7: 20–24].

Є. Грицак, досліджуючи говірку с. Могильної Гайсинського повіту на Поділлі (за сучасним адміністративним поділом с. Могильне Ульянівського р-ну Кіровоградської обл.), підкреслював, що „в околиці села Могильної знаходиться теж кілька сіл, у яких живуть латинники, які одначе говорять тільки українською мовою” [Грицак, 173]. Однак така асиміляція не могла минути безслідно ані для польського населення, ані для українського: „niektóre językowe relikty polskie tkwią w używanej już na co dzień przez Polaków miejscowej gwarze ukraińskiej” [Werenicz, 128]. Чимало польських запозичень є також у говірках, які не були польськими, наприклад, у згаданій вище статті Є. Грицака про українську говірку с. Могильне натрапляємо на такі лексеми: *янчати*, *хореньта*, *хоренька*, *хоренка*, *фацко*, *тимбатії*, *іден*, *штири*, *дюра*, *гвавт*, *гордінія*, *коштубатий*, *сядає*, *пофторувати*, *фтонобіл*, *фалити*, *вифатні*, *фіст*, *таблі*.

Наше дослідження говірки с. Текуча Уманського р-ну Черкаської обл. дає новий матеріал для оцінки історії та наслідків українсько-польської мовної взаємодії. Село відоме з першої половини 18 ст., розташоване на берегах річки Ятрань та її притоки Текучої за 25 км на південний схід від районного центру і залізничної станції Умань; за 10 км від автошляху Київ–Одеса. За фонетичними і морфологічними ознаками говірка с. Текуча належить до східноподільських говірок. Про давніші контакти говірки з польською мовою свідчить наявність у селі значної кількості типових для польської, а пізніше і української шляхти прізвищ на *-ський*: *Сітковський*, *Лютинський*, *Розборський*, *Вігурський*, *Поплавський*, *Надольський*, *Яцуринський*, *Кулаківський*, *Ковалевський*, *Олішевський*, *Горбачевський*, *Томашівський*, *Войцехівський*, *Василівський*, *Крижанівський*, *Коржовський*, *Барановський*, *Юзеф Соболевський*, а також *Мазур*. У говірці активно вживаними є лексеми *баняк*, пол. *baniak*; *бляха*, пол. *blacha*; *таблі* ‘вила’, з нім., пол. *gable*; *заслабнути*, пол. *słabnąć*; *кóрок*, пол. *korek*; *льодовня* ‘яма для зберігання льоду’, пол. *lodownia*; *льох*, пол. *loch*; *пράжити* ‘смажити’, пол. *prażyć*; *проти́во* ‘навпроти’ пол. *przeciwno*; *ришта́к* ‘стічна канава’, пол. *gynsztok*; *сло́йк*, пол. *słoik*; *фура*, пол. *fura*; *цвинтар*, пол. *cmentarz*; *штахёт*, пол. *sztacheta*; *шухля* ‘підборочна лопата’, з нім., пол. *szufla*; *щур*, пол. *szczur*.

Багатий матеріал для вивчення польських запозичень представлений у діалектних текстах з текучанської говірки. Магнітофонні записи (близько 12 годин звучання) здійснені в 1999–2000 роках; інформант Сторожук Ольга Михайлівна, 1911 р. н., українка, до школи не ходила, але письменна; польське коріння не простежується: дівоче (домашнє) прізвище інформантки Литвинюк, її матері — Токаренко. У записаних від О. М. Сторожук текстах виявлено численні полонізми: *бавёлки* ‘кольорові бавовняні нитки для вишивання’, пол. *bawełna*: [рушники вишивають / бавёлки / ни за́полоч / бавёлко / у вас за́полоч / а в нас бавёлка //]; *вальки* ‘необпалена цегла’, пор. пол. *wałek*; *гудз* ‘вузол’, пор. пол. *guz*: [як Андре́я справля́ли / ... дівка зав'язує у вузли́к сім'я / с півло́жки / воно́ ж дрібне́ньке те сім'я / це зав'язує там гудз / як

ййце //]; **їдєн** ‘один’, пол. *jeden*: [їдєн год, їдєн парубок, єдна чарка //]; на столиках сядут / поїдять / єдно дрогого побачат //]; [їдні чоботи на гурт //]; [сама їдна жила //]; [ми ни в їдній ланці були //]; [у нас такий ставок / кінця ни видно / з їдної сторони / з другої //]; **їдла** ‘страви’, пол. *jadło*: [я за свій вік наварилася їдлив цих //]; **капа** ‘попона’, пол. *karą*: [ушійот мителками рад коло раду те радно / і тоді зроблят йому ту капу / і він ту козу / прамо на голову //]; **каді** ‘цементні кільця в колодязі’, пол. *kadz*: [у нас до води п’ятнадцять метрів / п’ятнадцять кадів кинули / каді робили самі //]; **кварті** ‘кружка’, пол. *kwarta*, з латин. *quarta*: [нашій Меланці добра плата / пара калачів / горілки кварта //]; **в колію** ‘по черзі’, пол. *po kolei*: [тато стає перед столом / молоді сидят на своїх посадах / п’є до сина ту чарку / син випив до мами / мама до цієї нивістки / там до тітки чи до дядини / і пустили в колію ту чарку / ни знати / де та чарка //]; **масово** ‘масово, гуртом’, пол. *masowo*: [у нас ни так масово йдуть на гробки //]; **маштάρка** ‘приміщення для кінської збруї’, з нім., пол. *masztarnia*: [тоді вже роздали коні кожному / дали / як типер їздовий / шоб знав / шо твої коні / шоб ти напоїв їх / шоб ти упряж зняв / дали якусь маштάρку / дали сторожа //]; **мур** ‘стіна’, пол. *mur*: [завозят глину на всю хату / води туди / замісят кіньми / грає / а з грає роблят вальки / тоді кладуть мур із вальок / під муrom є підмурок //]; **обістя**, пол. *obejście*: [як один у батька / то шоб там найдурніший був / то взяв би дівку он яку / шоб ни купляти обістя //]; **піша kwasоля**, пол. *fasola pieszka*: [є піша / казали на kwasолю / біла велика / чогось на ню казали піша kwasоля / а чогось на ню так казали / ни знаю //]; **поїдинкові вікна** ‘вікна з одинарним склом’, пор. пол. *pojedyncze okna*: [вони жили в старій хаті / у них вікна поїдинкові були / колись рідко було / де були подвійні вікна //]; [типер подвійні вікна / а ранче їх ни було / поїдинкові вікна //]; **принтий**, пол. *pręty*: [перекриваєм хату / новей верх робимо повністю / підставляєм балки / підкрутуєм принтами тими //]; **рихтувати** ‘готуватися’, пол. *rychtować*: [до свята рихтували / ни їли скоромно //]; **ріжніця**, пол. *rózpnica*: [ни було ніякої ріжніці //]; **скасувати**, пол. *skasować*: [у нас ни побачиш / шоб лузали насіння / скасували //]; [зараз яйцями ни товкаюця / нима цього / скасовано //]; [колись набирє в карман чи дівка чи жінка чи чоловік крашанку чи дві / у карман узяв / давай товкатися / а зараз скасували / уже нима //]; [побилися гойдалками на смерть / а тоді вже скасували / ни було більше цих гойдалок //]; [ранче співали / типер нима / скасовано //]; **слуп** ‘стовп у стіні будівлі’, пол. *słup*: [хату роблят у мур або у слупи / старі хати робили у слупи //]; **фургалі, фуркало** ‘пристрій для катання на льоду’ пор. пол. *furgadło*: [фургалі / це туже ігри на льоду / забивають колок / лід прорубують сокирою / забивають туди / а тоді наложують колесо на те / а тоді чіпляють тичку / дручок такий довгенький / за колесо прив’язують його дротом / а в колесокладають такі дручки / шоб крутити те колесо / а там прив’язують саночки //]; **фуркати**, пор. пол. *furgać*: [вони як почали там фуркати / Катя

як урвалася / як улізла в той попіл //]; **штѣри** ‘чотири’, пол. *cztery*: [це ни колись / це тинер / годив три чи штѣри //].

Уманщина порівняно з іншими територіями Правобережної України була менш заселена вихідцями з Польщі (згідно з картою П. П. Чубинського у 1860–70 рр. поляки становили лише 2–3% населення Уманського повіту²), проте кількість полонізмів, виявлених у проаналізованих текстах з говірки с. Текуча, досить значна. До того ж, наведений ілюстративний матеріал не є вичерпним; подальші дослідження текучанської говірки напевне дадуть змогу виявити більше польських запозичень.

Вивчення багатовікової тісної взаємодії української та польської мов має велике значення для з’ясування їхньої історії та сучасного стану. На жаль, з різних позанаукових причин наслідки цієї взаємодії не завжди оцінювалися об’єктивно. Сьогодні для таких досліджень бракує достатньої лексикографічної і, особливо, текстологічної бази. Наведений у статті ілюстративний матеріал із говірки с. Текуча засвідчує, що й через кілька століть після виходу зі складу польської держави навіть околиці територій, які до неї належали, зберігають сліди польського впливу. Такі дослідження, за влучним висловом професора Януша Рігера, є своєрідними археологічними розкопками; подальше їх проведення сприятиме укладанню даних про глибину проникнення польської лексики на терени Правобережної України. Можливо, в перспективі на базі таких досліджень буде укладено словник польських запозичень в українських говірках та атлас полонізмів. Це дасть новий надійний матеріал, який дозволить підтвердити або спростувати вплив польської мови на явища різних мовних рівнів, що в свою чергу дасть змогу українським і польським мовознавцям вирішити низку суперечливих питань. Своє слово щодо географії розселення та кількості поляків на території України в різні періоди належить сказати й історикам, оскільки, як слушно зазначала О. Курило, «кожна фонетична зміна, що її можна визначити як більш–менш загальну мовну тенденцію в певній групі говірок, отже, як тенденцію характеристичну для даної групи говірок, стається наслідком певних історичних подій, певних схрещень. І щоб до-розумітися причин такого роду мовної зміни, щоб визначити відповідні схрещення, треба дошукатися історичних подій, які, будучи зв’язані з групою говірок, де відповідна звукова зміна відбулася, спричинилися до цієї зміни» [Курило, 79–80]. Наш час вимагає нових неупереджених підходів до розв’язання цієї проблеми.

2 Карта католиковъ, а въ томъ числѣ и поляковъ, Юго-западнаго края (карту составлялъ подъ руководствомъ П. П. Чубинскаго и на основаніи собранныхъ имъ данныхъ, частный землемѣръ К. Л. Маржецкій) // Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русскій край, снаряженной Императорскимъ Русскимъ Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и исследования, собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. – Т. VII, съ тремя картами. – СПб., 1872.

Література

- Атлас української мови: В 3-х т. — Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі. — Київ, 1984; Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. — Київ, 1988; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. — Київ, 2001.
- Грицак Є. Говірка села Могильної Гайсинського повіту на Поділлі // Грицак Є. Вибрані українознавчі праці. — Перемишль, 2002. — С. 173–187.
- Євтушок О. М. Вивчення лексики говірок Рівненщини. — Рівне, 1997. — 164 с.
- Закревська Я. В. Нариси з діалектного словотвору. — Київ, 1976. — 162 с.
- Курило О. Про незалежну від наголосу зміну *a* по *m*'яких консонантах та по *i* в українських діалектах // Український діалектологічний збірник. Книжка II. — Київ, 1929. — С. 75–107.
- Мартінова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини. — Черкаси, 2000. — 265 с.
- Назарова Т. В. Лінгвістичний атлас нижньої Прип'яті. — Київ, 1985. — 136 с.
- Ткаченко О. Б. Українсько-польські мовні контакти // Українська мова. Енциклопедія. — Київ, 2004. — С. 683–684.
- Werenicz W. Uwagi do badań nad polskim dialektem kresowym na Ukrainie // Język polski dawnych Kresów Wschodnich. — Warszawa, 1996. — s. 125–130.

Summary

On Polish Loanwords in Ukrainian Dialects

The paper presents loanwords from Polish in the Ukrainian dialects. It deals with the material from the Ukrainian Dialectal Atlas. It reveals quite a lot of Polish elements not only on the West, but also in the dialects of Central Ukraine.

Keywords: the Ukrainian dialects, loanwords, borrowings, vocabulary, Polish loanwords in Ukrainian, the Polish language in Ukraine.